

SZÖVEG –
LACKFI JÁNOS

☞ CÁPAUSZONY, ORRSZARVÚTÜLÖK

◆ A francia költőnő a kortárs mezőnyben szinte páratlanul remekül szavalja verseit. Lüktető, lihegő hanglejtéssel, táncosan ingadozva, érzékelte a mondatok zakatolását. Ezt a versét viszont más okból is muszáj volt trükkösen fordítanom. Hiszen az eredetiben olyan módszerrel élt, amely magyarul teljességgel visszaadhatatlan. Élőbeszédszerűen lecsípte ugyanis a „néma e”-ket, amelyeket a klasszikus hagyományban ki kellett zengetni szépen, vagyis néma létükre mégiscsak szótagnyivá testesedtek szavaláskor. Elképesztő trükk: ahhoz, hogy veretes nyolcasokban szólaljon meg a vers, keresztbe kellett húzni a régies költői hangsúlyozás egyik aranszabályát! Ez a vers csak úgy cseng hagyományosan, ha hagyományellenesen olvassuk... Nagyot ugrottam örömben, amikor rájöttem, hogyan tudom legalább részben visszaadni ezt a virtuóz húzást. Barbáruul összeragasztottam a szavakat, csak a felező metszetet meghagyva. Így értelmetlen szószőrnyek jönnek létre, amelyek az iskolás verskántálás bénácska hagyományát idézik. Kértem persze és kaptam is engedélyt az efféle kalózkodásra.

A vers stílizáltsága szembeötlő: mintha egy mesében járnánk, öregnéne őzikéje steril világában, ahol minden csupa harmonikus, romantikus szépség, vénséges vén a fa, a kert csodás, a madár szebb minden más madárnál. Holdas este van, mintha királyfiak és tündérek osonnának mindenfelé. Ebbe a babaszoba-idillbe tör be aztán a gyilkos indulat teljesen váratlanul. Merthogy ilyen földhöz ragadt lény az ember: állatkertben szívesen meghallgatja a különleges madárdalt, felvételről is örömet megtanulja felismerni a sokféle füttyögetést. Csak hát akkor szóljon az a csicsérgés, amikor akarom, lehessen lehalkítani, kikapcsolni, kiiktatni. Mindenből pont annyit kérünk, amennyi épp jólesik. A cápából a finom uszonyát, az elefántból a csodás agyaráját, az orrszarvúból a túlkét, a homárból a húsos farokrészt. Amennyi beilleszthető világunkba. Legyen akvárium, mert a hal nem zajos. Legyen egy négyzetnyi előkert, ahol jól mutat két bokor virág.

Na de próbáljon csak a hangya, a légy, a fülbemászó, a katica, poloska bejönni a házba, amely a mi birtokunk, rögtön készíjtjük a radikális ellencsapást! Hogyisne, majd éppen élősködőkkel osztjuk meg fedelünket! Legszívesebben emberirtóval lefújnánk a flexelő szomszédot, a vijjogó riasztójú autó tulajdonosát, az utcán cigizve éjjel röhögcsélő fiatalokat is. Ófelsége, az ÉN, aludni szeretne, rettentő fáradt, holnap korán kel, vállán a mindenség összes gondja, és különben is az ő háza az ő vára. Úgy tűnik, a túl sok szépség is elviselhetetlen, és felszíjtja gyilkos ösztöneinket! ◆

IKERTÜKÖR

Egy-egy mai vers,
a szerző külföldi, hol nő, hol férfi.
Akik rápillantanak, költők maguk is,
egy férfi és egy nő.
Ugyanaz a szöveg kétféle
arcát mutatja kétfelé...

Edith Azam HÁZAMMÖGÖTT VANEGYKISKERT

Házammögött vanegykiskert.
Átkellmászni egykissövény
Nemtúl magas rajtagyerünk.
Abbakertbe egyvénfaáll
Ezeréves rajtamadár
Sokmadárközt vanegykivált
Avilágleg szebbmadara.
Aszobámból épplátniót.
Neménekel inkábbrikolt.
Azágyamból ponthallani.
Mindenáldott éjjelrikolt.
Legszebbmadár hogyharikolt,
Mindenéjjel szívemszakad.
Élvenyúzza apitvarom
Bőszenrikolt rettentető
Tegnapnemtúr temtétlenül.
Szépestevolt fehérhold
Csendbenléptem átasövényt
Felmásztama vénfánbizony
Aszépmadár igenrikolt
Minthanyúznák szinteüvölt
Mégszebbisvolt mintvalaha
Markombazár tamügyesen
Hátmégsokkal jobbanrikolt
Megfojtottam immárhallott!
RECCS! Alszikszegény!
Alhatomén!

»» Lackfi János fordítása

SZÖVEG –
SZABÓ T. ANNA

RECCSMADÁR

A világ egyik legviccesebb és legszomorúbb verse ez. Nem ismerem az eredetét, de a fordítást kell dicsérenem először, mert annyi regisztrált zenget meg a magyar költészet történetéből, hogy öröm olvasni. Először is a felező nyolcas, ami a népdalokat, elsősorban a szerelmes népdalokat idézi, a hadarós iskolás szavalatok szubverzív trükkjével: „teengeme téntégedet”, vagy ha már a madaraknál tartunk: „mindenmadár társatválaszt”; felhossa Aranyt is, nemcsak az epikát, miszerint „szállamadár ágrólágra”, de a boszorkányos balladákat is, „Vörösrébék átalmenta” (csak a végén „hessmadár” helyett „reccsmadár” lesz).

Ez az egyszusz-beszéd nevetséges, de a lihegő örületet is megvillantja, azt a pillanatot, amikor valami külső hatásra – legyen az a Camus-féle vakító sivatagi napsütés, a telehold úri hidege vagy egy hang, szüntelen autóriasztó vagy csillapíthatatlan csecsemő sírás – egyszerre elpattan valami, és olyan gyilkos indulat ébred, ami kioltja a racionalitás világosságát.

Még szerencse, hogy nem ember, hanem egy madár esik áldozatul a ragadozó éjjeli démonnak. Különbözik is, megérdemli, minek rikoltozott úgy! (Szép madár a szarka és a szajkó is, csak a hangja ne volna...) Na ugye. Na ugye? Ki és mi lehet ez a madár, ez az ezeréves, ez a legszebb? Talán afféle tücsöktódor, a lelkiismeret nem szűnő intése? Vagy egy régi szerelem szívszaggató emlékének rémítő dallamfoszlánya? Esetleg a boldogság kék madara, ami megvalósulatlan vágyainkat ismétli folyton? Vagy – és talán ez a legijesztőbb – talán saját tehetségünk, amit végleg magára hagytunk egy sövényekkel körülvett kertben, hogy ne zavarja meg sürgető parancsaival nyugalmunkat, álmunkat, mindennapjainkat? „Egy madár ül a vállamon, / Ki együtt született velem. / Már oly nagy, már olyan nehéz, / Hogy minden léptem gyötirelem” írja Nemes Nagy Ágnes a „Madár” című versében. A tehetség szép és fájdalmas, és ha nem etetjük a vérünkkel, bizony éhesen rikoltozik. Betapaszthatjuk a fülünket, párna alá bújhatunk, bujdoshatunk a pusztában, mint a néhai Jónás, de a gyónás elől, a szembesülés elől, urunk szava elől, önmagunk elől nem tudunk elmenekülni.

Mi hát a teendő? Üss vagy fuss, mondja a testünk reakciója – és ha a futás nem segít, az ütés jön. Leütni, megütni, elhallgattatni. Ha valamit nem lehet elviselni, akkor... Akkor? Vajon alhatunk tovább úgy, ahogy eddig? Vajon, ha kitépjük magunkból, ami fáj, akkor nem szakad-e ki vele együtt a szívünk is...? De nagy szavak, széles gesztusok ezek. A vers inkább kaján torzpfófat mutat, szellemkastély tükrében szörnyű dagadt, önző önmagunkat. ♦